

Välfärd utan budgetrestriktioner?

► **Daniel Ankarloo:** *Välfärdsmyter. Visst har vi råd att finansiera tryggheten* (ETC Förlag, 2010)

Välfärdsmyter handlar om två tankesätt inom vänstern som står mot varandra. **Ankarloo** kallar den första hållningen "finansieringsproblemet" och den andra "fokus på rörelsen". De som fokuserar på finansieringsproblematiken tenderar att förtränga arbetarrörelsens klassiska ideal och att ersätta politiken med kameral administration. Därmed lamslår de den politiska vänstern och undergräver demokratin.

”Finansieringsproblemet” störr sig blinda på "reformutrymmet", "löneutrymmet" och kommunernas budgetbalanser. De talar i termer av växande "skuldbördor", "skattetryck" och "försörjningskvoter". Ankarloo ger exempel på politiker och utredningar som framhållit vikten av återhållsamhet, högre pensionsåldrar och snabbare genomströmning i utbildningssystemet. Han vill visa att "fi-

nsieringsproblemet" egentligen är en myt. Det finns gott om utrymme för välfärdsförbättringar och ju fler välfärdskrav vänstern lyckas genomdriva desto större blir rörelseutrymmet. De som hänvisar till stora finansieringsproblem skrämmer och passiviserar i samhällsstabilitetens och klassarbetets namn.

Ankarloos debattbok har som ett syfte att ge en inblick i de begreppsliga och statistiska problem, och i synnerhet varna för de retoriska fällor, som välfärds- och skattepolitiken vimlar av.

nsieringsproblemet" egentligen är en myt. Det finns gott om utrymme för välfärdsförbättringar och ju fler välfärdskrav vänstern lyckas genomdriva desto större blir rörelseutrymmet. De som hänvisar till stora finansieringsproblem skrämmer och passiviserar i samhällsstabilitetens och klassarbetets namn.

syfte att ge en inblick i de begreppsliga och statistiska problem, och i synnerhet varna för de retoriska fällor, som välfärds- och skattepolitiken vimlar av.

"Ålderschocken" beror delvis på att den förväntade livslängden hela tiden ökar, och delvis på att de stora årskullar som föddes på 1940-talet nu blir pensionerade. Ju fler som pensioneras och ju fler som behöver åldringsvård desto dyrare blir det för resten av samhället. Ankarloo hävdar att oron för att de offentliga finanserna inte skall klara av denna "chock" inte bara är överdriven, utan helt omotiverad. Det gör han bland annat genom att hänvisa till ett scenario som publicerades i en bilaga till budgetpropositionen 2009/2010. Enligt scenariot kommer det inte att uppstå något finansieringsproblem även om skatternas andel av bruttonationalprodukten hålls kring 46 procent och de offentliga utgifterna kring 50 procent. Bruttoskulden skulle elimineras fram till 2040 och nettoskulden, som redan nu är negativ (det vill säga den svenska staten har mera finansiella tillgångar än skulder) skulle minska så kraftigt att statens nettofordringar skulle växa till 33 procent av BNP.

Tabellen visar onekligen att oron för de framtida finanserna kan vara – och ofta antagligen är – mycket överdrivna,

men Ankarloo övertolkar nog budskapet i tabellen. Scenariot förutsätter en årlig BNP-tillväxt på cirka 2 procent, en stabil sysselsättningsgrad på hela 76 procent för personer i åldern 16 till 64 år, inga arbetstidsförkortningar och en öppen arbetslöshet på omkring 4,5 procent. Det här är siffror som "finansieringsproblemet" advokater" gärna skulle vilja uppnå, men som knappast realiseras utan vidare. I februari 2011

Scenariot antar också att ingen reell förbättring av de offentliga tjänsterna görs trots att inkomsten per capita växer exponentiellt. Är det troligt att människorna inte kräver en förbättrad offentlig service trots att deras privata levnadsstandard ökar exponentiellt?

var sysselsättningsgraden i Sverige 64,6 procent och arbetslösheten 7,9 procent – det visserligen efter en kris, men med en BNP-ökningstakt på över 7 procent.

Scenariot antar också att ingen reell förbättring av de offentliga tjänsterna görs trots att inkomsten per capita växer exponentiellt. Är det troligt att människorna inte kräver en förbättrad offentlig service trots att deras privata levnadsstandard ökar exponentiellt?

Ankarloos behandling av "produktivitetsdilemmat" ger bränsle för eftertanke. Det är ingen enkel sak att reda ut de reella och finansiella effekterna av en ojämn produktivitetutveckling. Då det dessutom är omöjligt att mäta förändringar av arbetsproduktiviteten utan att dra in betalningsvilja och subjektiva kvalitetsbedömningar är risken stor att man kan förleda allmänheten – och rentav sej själv – genom retoriska knep och luddiga resonemang.

I diskussionen om svårigheterna att finansiera de offentliga tjänsterna spelar "Baumols sjuka" en viktig roll. Den amerikanska ekonomen **William Baumol** framhöll hur mycket enklare det var att öka produktiviteten i produktionen av varor än av tjänster. Det är inte så svårt att minska antalet arbetstimmar per producerad bil, men

det är knappast ens tänkbart att öka daghemspersonalens produktivitet på motsvarande sätt. Därför kommer den relativa kostnaden för daghemsvård att stiga i förhållande till kostnaden för en bil om alla ska få lika stora löneökningar.

Det blir i och för sig inget ökat finansieringsproblem om man nöjer sig med samma mängd tjänster som förut, men i den mån man vill öka de offentliga tjänsterna i takt med de ökade inkomsterna, måste man vara beredd att höja skatternas andel av totalinkomsten. Ankarloo nöjer sig med att diskutera en oförändrad nivå både beträffande tjänsternas mängd och skattesatserna och då behöver vi inte bekymra

oss, men han tar inte upp det problem som uppkommer när behoven eller kraven beträffande tjänsterna växer. Enligt den tyska 1800-tal-sekonomen **Adolph Wagner** är det oundvikligt att kraven på mera och bättre offentliga tjänster växer när samhällena utvecklas. Inte ens nyliberalerna har lyckats rubba denna "Wagners lag".

För Ankarloo är det viktigaste att rörelsen hålls livskraftig. Han vill att arbetarrörelsen ställer krav och driver kampanjer, utan att visionerna behöver synliggöras eller att det ekonomiska utrymmet behöver beräknas. Om man inte är inställd på att låta politiken styras av en grumlig vänsterpopulism har man svårt att svälja Ankarloos budskap. Han lyfter fram **Rudolf Meidner** – den solidariska lönepolitikens och löntagarfondernas fader – som ett ideal och föregångare, men skillnaden mellan Ankarloos och Meidners ansatser är stor. Både den så kallade Rehn-Meidner-modellen (den svenska modellens grundval) och löntagarfonderna var genomarbetade förslag som byggde på analyser av både de politiska styrkeförhållandena och de nationalekonomiska förutsättningarna. De innehöll såväl konkreta förslag inom ramarna för det rådande "reformutrymmet" som uttalade visioner för framtiden. ■